HÖGSTA DOMSTOLENS
DOM

meddelad i Stockholm den 9 juli 2025

Mål nr
B 3626-24

PARTER

Klagande

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Motparter

1. E.B.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat L.G.

2. N.F.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat C.M.

3. A.T.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat P.B.

Besöksadress
Riddarhustorget 8

Telefon
08-561 666 00

Öppettider
måndag–fredag
08:45–12:00
13:15–15:00

Postadress
Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

E-post
hogsta.domstolen@dom.se

Webbplats
www.hogstadomstolen.se

4. A.T.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat R.K.

5. I.A.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat J.K.

6. R.D.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat M.E.

7. F.G.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat A.N.

8. C.N.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat E.A.

9. G.L.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat C.L.

10. V.J.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat M.S.

Dok.Id 325700

11. A.B.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat A.Y.

SAKEN

Sabotage

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2024-04-12 i mål B 13007-22

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

L.G. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av E.K. i Högsta domstolen med 51 205 kr. Av beloppet avser 38 064 kr arbete, 2 900 kr tidsspillan och 10 241 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

C.M. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av N.F. i Högsta domstolen med 32 626 kr. Av beloppet avser 25 376 kr arbete, 725 kr tidsspillan och 6 525 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

P.B. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av A.T. i Högsta domstolen med 54 379 kr. Av beloppet avser 40 443 kr arbete, 2 900 kr tidsspillan, 160 kr utlägg och 10 875 kr 75 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

Dok.Id 325700

R.K. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av A.A. i Högsta domstolen med, rätt räknat, 49 933 kr. Av beloppet avser 34 892 kr arbete, 3 625 kr tidsspillan, 1 429 kr utlägg och 9 987 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

J.K. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av I.A. i Högsta domstolen med 46 915 kr. Av beloppet avser 36 082 kr arbete, 1 450 kr tidsspillan och 9 383 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

I.A. får ersättning av staten för sina rättegångskostnader med 451 kr avseende kostnad för resa.

M.E. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av R.D. i Högsta domstolen med 32 131 kr. Av beloppet avser 24 980 kr arbete, 725 kr tidsspillan och, rätt räknat, 6 426 kr 25 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

A.N. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av F.G. i Högsta domstolen med 41 463 kr. Av beloppet avser 31 720 kr arbete, 1 450 kr tidsspillan och 8 293 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

E.A. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av C.N. i Högsta domstolen med 31 635 kr. Av beloppet avser 24 583 kr arbete, 725 kr tidsspillan och 6 327 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

C.L. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av G.L. i Högsta domstolen med 49 834 kr. Av beloppet avser 31 720 kr arbete, 7 975 kr tidsspillan, 172 kr utlägg och 9 966 kr 75 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

Dok.Id 325700

M.S. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av V.J. i Högsta domstolen med 35 345 kr. Av beloppet avser 25 376 kr arbete, 2 900 kr tidsspillan och 7 069 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

A.Y. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av A.B. i Högsta domstolen med 41 666 kr. Av beloppet avser 25 376 kr arbete, 4 350 kr tidsspillan, 3 607 kr utlägg och 8 333 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen ska döma E.B., N.F., A.T., A.A., I.A., R.D., C.N., G.L., V.J. och A.B. för sabotage till fängelse. Riksåklagaren har yrkat att F.G. ska dömas för sabotage till villkorlig dom och böter.

E.B., N.F., A.T., A.A., I.A., R.D., C.N., G.L., V.J., A.B. och F.G. har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

I.A. har i händelse av frikännande dom yrkat ersättning av allmänna medel för resa.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 6.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. På morgonen i rusningstid den 29 augusti 2022 gick de tilltalade (demonstranterna) med gula västar och röda flaggor ut på vägbanan på E4:an i Solna. Demonstranterna satte sig på vägbanans samtliga körfält i

Dok.Id 325700

södergående riktning med banderoller med texten ”Återställ våtmarker”. Syftet med aktionen var att uppmärksamma den pågående klimatkrisen. Polisen fick senare lyfta av flera av personerna från vägbanan. Två av dem hade limmat fast sig och fick avlägsnas med hjälp av kemiska medel. Vägblockaden omfattade vägbanans samtliga körfält under 20 minuter och därefter två av körfälten under ytterligare en halvtimme.

2. Aktionen orsakade trafikstockning med kilometerlånga köer i södergående riktning och en s.k. tittkö i norrgående riktning. På grund av vägblockaden blev en ambulans under utryckning tio minuter försenad. Utryckningen var inledningsvis klassificerad som ett prio ett-fall, men det visade sig senare att någon livsfara inte hade förelegat. Demonstranterna hade viss beredskap för att kunna släppa fram ambulanser och andra utryckningsfordon.

3. Demonstranterna åtalades för sabotage och ohörsamhet mot ordningsmakten. Åtalet för sabotage avsåg att de tillsammans och i samförstånd hade allvarligt stört och hindrat den allmänna samfärdseln genom att blockera framfarten för trafiken.

4. Tingsrätten dömde demonstranterna för sabotage och ohörsamhet mot ordningsmakten.

5. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom i fråga om ohörsamhet mot ordningsmakten men frikänt demonstranterna från åtalet för sabotage. Hovrätten har funnit det utrett att de agerat i enlighet med gärningspåståendet och ansett att detta handlande innefattat en sådan åtgärd som kan träffas av sabotagebestämmelsen. Hovrätten har gjort bedömningen att vägblockaden stört och hindrat den allmänna samfärdseln men inte så pass allvarligt att gärningen ska bedömas som sabotage.

Dok.Id 325700

6. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett avseende det faktiska händelseförloppet och uppsåt när det gäller åtalet för sabotage. Prövningstillstånd har inte meddelats i övriga delar.

Vad målet gäller

7. Målet gäller straffansvar för sabotage för deltagande i en demonstration som avsiktligen hindrat trafiken under viss tid.

Straffbestämmelsen om sabotage

8. Om någon förstör eller skadar egendom, som har avsevärd betydelse för rikets försvar, folkförsörjning, rättskipning eller förvaltning eller för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet i riket, eller genom annan åtgärd, som ej innefattar allenast undanhållande av arbetskraft eller uppmaning därtill, allvarligt stör eller hindrar användningen av sådan egendom, döms för sabotage till fängelse i högst fyra år. Detsamma ska gälla om någon eljest, genom skadegörelse eller annan åtgärd som nyss sagts, allvarligt stör eller hindrar den allmänna samfärdseln eller användningen av telegraf, telefon, radio eller dylikt allmänt hjälpmedel eller av anläggning för allmänhetens förseende med vatten, ljus, värme eller kraft. (Se 13 kap. 4 § brottsbalken.)

9. Den ålderdomliga lydelsen av paragrafen förklaras av att den tillkom i samband med 1948 års reform av strafflagen. Som förlaga användes en tillfällig lag från 1940 om straff för sabotage som antogs mot bakgrund av den då rådande krissituationen under andra världskriget. Det fanns visserligen en straffbestämmelse redan tidigare i strafflagen, men den föreskrev endast bötesstraff för bland annat stängning av väg, gata, farled eller flottled och tog inte sikte mera specifikt på de sabotageobjekt som den nuvarande bestämmelsen är avsedd att träffa, även om skadegörelse av

Dok.Id 325700

vägar, broar och annan infrastruktur omfattades och kunde leda till straffarbete eller fängelse. Äldre bestämmelser och regleringen i 1940 års sabotagelag sammanfördes i 19 kap. 4 § strafflagen vid 1948 års reform. I samband med brottsbalkens tillkomst gjordes endast redaktionella ändringar och bestämmelsen i dåvarande 19 kap. 4 § strafflagen överfördes i övrigt oförändrad till 13 kap. 4 § brottsbalken. (Se angående 1948 års reform gällande brottet sabotage, NJA II 1949 s. 8 ff., jfr även 19 kap. 15 § i 1864 års strafflag, NJA II 1941 s. 89 ff. och NJA II 1962 s. 233 f.)

10. I 13 kap. 4 § första meningen anges vad som kan vara föremål för en sabotagegärning. Dessa s.k. sabotageobjekt utgörs av egendom av avsevärd betydelse för försvaret, folkhushållningen, rättskipningen, förvaltningen eller för upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet i riket. I förarbetena till 1948 års reform underströks att egendomen, för att kunna bli föremål för sabotage, måste vara av avsevärd betydelse i dessa hänseenden. Som exempel nämndes bland annat befästningsanläggningar, fartyg, förråd av större betydelse, för folkhushållningen viktiga fabriker och gruvor samt brand- och polisstationer, medan däremot fordon, kanoner eller andra vapen inte skulle omfattas av straffansvaret. (Se NJA II 1949 s. 10.)

11. I 13 kap. 4 § andra meningen straffbeläggs även störningar eller hindrande av den allmänna samfärdseln eller vad som i dag skulle kunna beskrivas som det allmänna tillhandahållandet av telekommunikation, vatten, värme och elektricitet. I förarbetena angavs att den allmänna samfärdseln bestod i betydelsefull trafik på vägar, järnvägar, spårvägar, luftfartsvägar och vattenleder (se NJA II 1949 s. 9).

12. Av förarbetena framgår att någon åtskillnad i allvarlighetshänseende inte är avsedd mellan första och andra meningen. Uppdelningen föranleddes i stället av att straffstadgandet i det ursprungliga lagförslaget, där någon uppdelning inte gjorts, bedömdes som alltför svåröverskådlig och att en

Dok.Id 325700

uppdelning också kunde belysa vilka olika intressen som skulle skyddas. (Jfr NJA II 1949 s. 12.)

13. Sabotagebrottet består enligt 13 kap. 4 § antingen i att skadegörelse eller annan åtgärd riktas mot de angivna sabotageobjekten på ett sådant sätt att egendomen förstörs eller skadas eller i att verksamheten eller användandet störs eller hindras. Det finns ingen begränsning i vad som kan utgöra en annan åtgärd. När det gäller störning eller hindrande tar detta sikte på sådan verksamhet eller användande av sådan egendom som är av avsevärd betydelse. För att ansvar för sabotage ska kunna dömas ut krävs att det är fråga om *allvarlig* störning eller *allvarligt* hinder. (Se NJA II 1949 s. 9 f. och 12.)

14. Straffansvar för sabotage kräver inte att gärningen inneburit en fara för liv, hälsa eller egendom på det sätt som annars gäller för de allmänfarliga brott som tas upp i 13 kap. brottsbalken. Däremot ska åtgärden hota de viktiga intressen som verksamheten avser att skydda. (Jfr NJA II 1949 s. 9.)

Närmare om vad som kännetecknar ett sabotage

15. Den språkliga utformningen och den systematiska uppbyggnaden av straffbestämmelsen om sabotage i 13 kap. 4 § ger stöd för att straffansvaret primärt är avsett att träffa angrepp på eller hot mot vitala samhällsintressen som försvaret, folkförsörjningen, rättskipningen, förvaltningen och den allmänna ordningen och säkerheten i landet (jfr paragrafens första mening).

16. Vad som sägs i paragrafens andra mening om störningar och hinder för den allmänna samfärdseln eller för tillhandahållandet av telekommunikationer, vatten, värme och elektricitet ska bedömas i den kontexten. För att störningar eller hinder som riktar sig mot dessa sabotageobjekt ska kunna medföra ansvar måste de i kvalitativt hänseende vara jämförbara med de angrepp på och störningar av de vitala

Dok.Id 325700

samhällsintressen som omfattas av den första meningen. I den bedömningen ligger att störningarna eller hindren redan i grunden ska kännetecknas av att de är av viss betydelse i ett samhällsperspektiv.

Betydelsen av demonstrationsfriheten

17. Demonstrationsfriheten regleras i 2 kap. 1 § första stycket 4 regeringsformen. Denna frihet syftar till att var och en ska kunna väcka uppmärksamhet och på så sätt skapa diskussion och påverka opinionen inom ramen för demokratin. För att demonstrationsfriheten inte ska bli illusorisk får godtas att vardagliga samhällsaktiviteter kan komma att utsättas för störningar även om det väcker irritation hos dem som råkar drabbas. Det måste också beaktas att redan risken för fängelsestraff med anledning av deltagande i en fredlig demonstration kan verka avskräckande.

18. Vid en tillämpning av straffbestämmelsen i 13 kap. 4 § brottsbalken på åtgärder vid en demonstration eller vid andra åsiktsyttringar måste alltså beaktas den demonstrationsfrihet och den yttrandefrihet som skyddas enligt regeringsformen. Dessa friheter får enligt regeringsformen inte begränsas mer än vad som är nödvändigt för att nå det ändamål som ska motivera begränsningen. Det är naturligt att straffbestämmelsen i en sådan situation tillämpas med beaktande av den starka begränsning som ligger i regeringsformens krav på nödvändighet för att uppnå lagstiftningens grundläggande syfte, dvs. med den restriktivitet, återhållsamhet och proportionalitet som är motiverad (se 2 kap. 20, 21, 23 och 24 §§ regeringsformen samt jfr bl.a. ”Raplåten” NJA 2021 s. 215 p. 20–22 och 25 samt ”Anförandet i fullmäktige” NJA 2023 s. 246 p. 11).

Bedömningen i detta fall

19. Syftet med vägblockaden på E4:an var att skapa opinion kring klimathotet och betydelsen av att för miljöns skull återställa våtmarker.

Dok.Id 325700

Demonstrationen skedde i opinionsbildande syfte och innebar ett utövande av deltagarnas demonstrationsfrihet och yttrandefrihet.

20. Den störning eller det hindrande av trafiken som demonstrationen medförde pågick sammanlagt under 50 minuter, varunder den södergående vägbanan var helt blockerad under 20 minuter och delvis blockerad under ytterligare en halvtimme. En tidsmässigt begränsad vägblockad av detta slag i samband med en fredlig demonstration är inte kvalitativt jämförbar med de angrepp och störningar av vitala samhällsintressen som straffbestämmelsen om sabotage omfattar, även om blockaden ägde rum på en trafikerad genomfartsled under rusningstid och orsakade långa trafikköer. Vad som framgått om den försenade ambulansen påverkar inte denna bedömning. Det finns därför inte förutsättningar att döma deltagarna för sabotage. Som hovrätten funnit har det inte heller varit fråga om en så allvarlig störning eller ett så allvarligt hinder som krävs.

21. De tilltalade ska alltså frikännas från åtalet för sabotage. Hovrättens domslut ska därmed fastställas.

_____

I avgörandet har deltagit justitieråden Dag Mattsson, Eric M. Runesson, Stefan Reimer (referent), Jonas Malmberg och Anders Perklev. Föredragande har varit justitiesekreteraren Johan Gredenius.

Dok.Id 325700